

ČAJEVEC PRIPOVEDUJE

MARKO VZHODNIK

Okoli enajstih zvečer je bilo, ko je debelušna kuharica Rezika nehala pospravljati v kuhinji in s počasnimi, drsajočimi koraki odkorakala v svojo sobico, da leže k počitku. Ko se je v kuhinji stemnilo, je bil to znak vsem dišavam in začimbam, ki so bile spravljene v lončkih, pločevinastih škatlicah in papirnatih vrečkah, da lahko nadaljujejo svojo, včeraj prekinjeno zabavo, ne da bi jih kdo motil. V trenutku so pričele vse vprek blebetati in same sebe hvaliti. Kava in sladkor, sol, poper, kumna, paprika, vsi so se šumno in burno pogovarjali. Iz nekega papirnatega zavitka je vmes nadušljivo kašljala bela moka in iz najglobljega kota omare se je oglasila z visokim glasom sladka kaša. Tudi janež in posušeni jabolčni olupki so se vmešavali v pogovor, iz predala pa sta godrnjali kumna in muškat. Nastal je tak vršč, šumenje in prekanje kakor v čebelnjaku med preplašenimi čebelami, da ni bilo mogoče razumeti nobene besede.

»Mir!« je končno zapovedala okrogla steklenica za olje in se našopirala na polici, s papirnatimi čipkami okrašeni. »Danes je čaj na vrsti, on nam pove svoje doživljanje, vsi drugi morate molčati!« — Kako je to pomagalo! V trenutku je nastala grobna tišina v kuhinji, kamor je le medlo pošiljala bleda luna svoje žarke. Sicer je sveže pražena kava še malce zagodrnjala in poredni poper je naskrivaj pihnil še nekoliko svojega žgočega prahu od sebe, da je pričel kristalni sladkor neusmiljeno kašljati in da so se pričele jabolčnim olupkom solziti oči. Toda mogočni ukaz steklenice z oljem je pomagal in čajevec je pričel s šepetajočim glasom pripovedovati svojo povest.

»Izhajam iz mogočne, plemenitaške rodbine. Rojen sem na Kitajskem, kjer me sadijo že več tisočletij in me vsi, bogati in revni, stari in mladi visoko cenijo. Moji občudovalci v daljni domovini me imenujejo »kraljico vseh rastlin«. Da, da, Orientalci, ti me veliko bolj častijo kakor pa Evropci, ki me poznajo šele dobrih 300 let, pa nimajo drugih besedi zame kakor: Dober je, kar navadilo smo se nanj. Toda ceniti me znajo le moji rojaki, ki me tako ljubijo, da mi dajejo celo najlepša imena kakor »tekoči jantar, peneči se nefrit.*

Umetniki, učenjaki in celo cesarji so se potegovali zame in me opevali v svojih delih najlepše, kakor si sploh morete misliti. Moji najboljši poznavalci so tekmovali med seboj pri sajenju in odkritju novih, izvrstnih vrst. Cesar Hei-tsung, ki je umrl pred približno 800 leti, me je naravnost oboževal. Vse svoje premoženje je potrošil, ko si je nabavljal razne redke čajne vrste. Spisal je celo knjigo o meni in o mojih dvajsetih vrstah, od katerih je slavil najbolj tkzv. beli čaj, ki je eden najboljših in najredkejših.

Takrat sem v svoji domovini veliko veljal, mnogo več kakor pa danes. V 9. stoletju in še mnogo pozneje so imeli n. pr. v Kantonu, velikem mestu na Kitajskem, največ dohodkov od carin na čaj. Neki kitajski minister, ki ni hotel za svoj čajni tovor plačati carine, je zgubil radi mene svojo odlično službo. Kako me je pa spoštoval šele kitajski pesnik Lu-Yi. Spisal ni zaman svojega slavnega, tri debele zvezke obsegajočega dela »Ha-king«, kar se pravi po naše »sveto pismo o čaju«. V tem delu opisuje najboljše čajne liste, da morajo biti nagubani kakor škornji tatarskih vojakov, da se morajo dati

* Jantar in nefrit sta dva draga kamena.

zviti kakor svileni rožnati papir in zopet odvti kakor megle, ki se dvigajo iz globokih prepadov, da se morajo svetiti kakor gladina jezera in biti vlažni in mehki, kakor drobna, od dežja namočena zemlja«. Toda to, kar sem vam pravkar povedal, boste težko razumeli. To znajo pravilno tolmačiti le moji rojaki Kitajci, ki so v tem pravi mojstri.

Ker so me tako častili, boste tudi razumeli, da so imeli Kitajci za pitje čaja posebne čajne prostore v hišah in javne čajarne, kakor imate v Evropi danes kavarne. Posebno izurjeni, visoko čislani čajni mojstri so tu mešali dragoceno pijačo, da so prišle do veljave moje najplemenitejše lastnosti. Obiskovalci čajarn so presedeli v teh prostorih ure in ure in se naslajali nad uživanjem čaja tako dolgo, da jih je omamil in da so padli v dolgo, lepih sanj polno spanje.

Kako grdo so pa ravnali z menoj Evropci. Proti koncu 16. stoletja sem prišel kot tujec k njim. Velike ladje so me prepeljale preko morja na Nizozemsko, odkoder so me počasi vpeljali v druge dežele, v Francijo, Rusijo, Anglijo in v Ameriko. Toda povsod sem moral kot začetnik preživljati težke čase. Med tisočem neprijateljev sem imel komaj enega prijatelja. Uživanje čaja so smatrali za grdo in nekulturno početje in trdili so, da zgubijo možje po uživanju čaja razum in bistrost, žene pa svojo lepoto. Kako smešno!

Kjer so le mogli, so mi delali neprilike. Posebno pa so me hoteli izgnati iz Evrope z visokimi carinami in cenami. Tako sem živel skoraj sto let le pri bogatih in samo knezi in kralji so si lahko v tistih časih dajali čajna darila. Hvala Bogu, zdaj je pa to čisto drugače! Danes igram veliko vlogo v trgovini in v gospodarskem življenju vsega sveta.

Nekoč sem postal celo brez svoje krivde povod za izbruh velike vojne. Bilo je to 28. septembra l. 1773. Angleži so namreč takrat neizrečeno povišali carino na čaj, ki je prihajal v Ameriko. Severnoameriški farmerji, ki so kuhali že itak hudo jezo na Angleže, so kar meni nič tebi nič pometali ves angleški tovor s čajem v morje. Pričela se je nato severnoameriška osvobodjevalna vojna, ki je prinesla Amerikancem popolno osvobodjenje iz angleške nadoblasti. Torej se imajo meni zahvaliti, da so danes na svoji zemlji svoji gospodarji.

Še nekaj bi vam rad povedal. Kako znan sem med svojimi rojaki, izprevidite lahko iz tega, da so me celo uvedli v svoje pregovore. Kitajci pravijo namreč, ko govorijo o ljudeh, ki so hladni in nimajo nobenega navdušenja v sebi, »da so ljudje brez čaja v sebi«. Tistim pa, ki se hitro razvnamejo in razburijo in so vročekrvni, obesijo pridevek, »da imajo preveč čaja v sebi«. Ali ni to najboljše izpričevalo za moj veliki pomen? Zato prosim tudi vas, da bi me v bodoče malo bolj spoštovali!»

Ko je čaj dokončal svojo povest, je kar zašumelo po vseh loncih, lončkih, škaticah in papirnatih vrečah. Dišave in začimbe niso namreč niti malo slutile, da imajo v svoji sredi tako odličnega in plemenitega tovariša, ki je mnogo, mnogo potoval po svetu.

